

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 14. januarja 1863.

Gospodarske stvari.

Kako je z govejo kugo nadalje.

Gospodarjem našim, kateri so še zmiraj v skrbi zavoljo grozne bolezni, povemo po obljubi svoji, kako nadalje stoji s kugo govejo. Kar jim povemo, je gotovo, ker teče iz gotovih virov.

C. kr. deželno glavno poveljstvo v Zagrebu je zadnje dni preteklega leta iz Bosne zvedilo, da 'goveja kuga, ki je ondi iz začetka sila huda bila, očitno pojenuje in zlasti — hvala Bogu — v tistih krajih, ki so bliže hrvaški meji. Najhuje gnjezdo njeno je zdaj v notranjih krajih Bosne: v Sarajevu, Travniku, Jajčah in pa okoli Livna in Glamoča.

Al še bolj tolažljivo je to, kar trdi živinozdravnik, ki je bil iz Hrvaškega v kužne kraje Bosnjakov poslan, namreč da ondašnja kuga ni prava izhodnja goveja kuga, ampak le črm (ali vrančni prisad ali metljaji, Milzbrand, Anthrax), ki je tudi pri nas le predobro znan, nam vsako leto in najraje poleti veliko živine pomori in nam davi ravno zdaj tudi prešiče. Turška vlada pa je zlo nečimerna in tudi Bosnjaki so nemarni, — ni tedaj čuda, ker se huda bolezen ne zatiruje, da se zlo razširja. Omenjeni zdravnik pripoveduje, da nečimernost turške vlade sega tako deleč, da na nekem sejmu v Ključu je bil vol, poln kužnine pod kožo in mesom, očitno v mesnici na prodaj, in Bosnjaki so meso kupovali meni nič tebi nič. Nasledek tega pa je bil, da je veliko ljudi nevarno zbolelo in veliko jih tudi pomrlo, ker so se okužili s takim mesom. Ljudje so hitro mrli, otekali po životu, črne pike so se jim narejale — in res ni čuda bilo, da se je (kakor so tudi „Novice“ v zadnjem listu omenile) hrup zagnal, da v Bosni mrjé ljudje za kugo, izhodnji ali orientalski kugi podobno, in da se je zaprla Bosnjakom tudi pot čez avstrijsko mejo. Zdaj pa je v tiste kraje poslani vojaški zdravnik se prepričal, da ona bolezen ni kuga, in odprla se je popolnoma nesumljivim ljudem spet meja iz Bosne v Hrvaško, le toliko je še zaprta ostala, kar se tiče kužne živine.

Prava goveja kuga je v krajih Vojaške Granice dosihmal se prikazala v ogulinskem (kjer je do 27. dec. l. l. poginilo 4 goved, 7 so jih pobili), otočanskem (kjer je poginilo 1), sluinskem (kjer jih je poginilo 7), in v grof Jellačičevem 1. graničarskem polku (kjer jih je poginilo 6), pa tudi v vojaški senjski občini, kjer je poginil 1 vol. — Sem ter tje v teh krajih je vrančna bolezen.

Čeravno tedaj še zmiraj tli nevarna nam iskra na Hrvaškem, je vendar to tolažljivo, da se dosihmal ne razširja še preveč prava goveja kuga ne v Bosni ne v Hrvaški.

Al ena iskra je dosti, da se streha užge, ki pokonča celo hišo, — zato pazimo še zmiraj zvesto in neprenehamo, da odvrnemo nesrečo.

Na Štajarskem pa v sevniškem kantonu je po poslednjih naznanilih gotovo, da imajo pravo govejo kugo, ktera se je 22. dne unega mesca začela v Rajhenberku, 26. v Sedunu, v Gorici pa 4. dne tega mesca. V vseh teh treh krajih skupaj je 311 goved, med temi jih je zbolelo (do 6. dne t. m.) 26, poginilo 11, 15 bolnih in 16 sumljivih so pa brž pobili, da se, ako je moč, zatara kuga. Kuga je bila na Štajarsko zanešena po prešičih hrvaških 9. dne unega mesca, ko še meja štajarska proti meji hrvaški ni bila zaprta, ker se takrat še ni znalo za kugo. Vse, kar postava veléva, je bilo zdaj brž storjeno in vsi omenjeni trije kužni kraji so popolnoma zaprti. — Zdaj že več dni ni nič živine na novo zbolelo.

Čujte zdaj, gospodarji bližnji, da brž brž, ko se kaj sumljivega prikaže pri vaši živini, naznanite to svoji c. k. gosposki!

Ravnokar smo prejeli od sl. c. k. okrajne gosposke v Kozjem na Štajarskem oklic od 2. dne t. m. s prošnjo, naj ga razglasimo po „Novicah“, da se zvé po svetu. Glasí se ta oklic tako-le:

Zavoljo goveje kuge na Hrvaškem in v Rajhenburgu in Sedunu na Štajarskem so vsled ukaza visocega c. k. deželnega poglavarstva graškega od 31. dec. 1862 za zdaj prepovedani sejmi v Podčetrtku, Olimjah, pri sv. Miklavžu na polji, pri sv. Petru pod sv. gorami, v Podbrdu, Koprivnici, Kozjem, Pilstanu, Planini in Dobji kantona Kozjega. — Ta prepoved sejmov veljá tako dolgo, dokler nevarnost žuga, in se ne prekliče očitno.

Še nektare dobrovoljne misli o poljodelstvu.

O važnosti gnojne moči človeškega blata, mokrice in kosti je potrebno še povedati, kar imenitni kemikar dr. Liebig o tej zadevi pravi. On govori to-le:

Bolezni se ogniti, ktera evropejske ljudstva zatira, in raba pravih sredstev je težka reč, ker bolnik ne verjame, da je bolan. Ljudstva so enake jetičnim, kateri gledaje se v zerkalu se mislijo zdravi, in pijejo kozarec za kozarcom oživljivega vinca, češ, da jih krepčá, pa le bolezen pospešuje. Tako tudi kmetovavec misli, da polju s peščico gnoja nadomestuje, kar mu je po pridelkih oddalo; od todi pa izvira opešanje zemlje.

Od todi pride, da cele ljudstva počasi obožajo, hiraajo, še celó zginejo. Umetni človek zná si napravljati sodo, mjilo in druge stvari, poljskih pridelkov pa še nihče. Človek obdeluje zemljo, in ona s pomočjo zraka svitlobe, mokrote in gorkote stori, da kali seme, in doná naša sad.

Ljudje povživajo poljske pridelke in meso raznih

žival, pa le tiste tvarine porabijo za-se, ktere rastline iz polja za živež dobivajo, izmetuje človeško in tudi živalsko truplo večidel iz sebe. Ako se ti izpahnjene ostanki rastlin ne povračujejo polju, mora hirati, rastlinam pa potrebni živež sčasoma primanjkovati.

Vidite, dragi poljodelci, to je krivo, da so pridelki čedalje manjši in slabši. Toraj mora biti prva skrb kmetovavcova, svoje zemljišče vedno pri dobri moči prihraniti, da mu z gnojem vse tiste tvarine povračuje, ki so jih zeljiša povžile.

Meščani povžijejo veliko od blizo in deleč pritranih pridelkov; na prašanje pa, s čem povračujejo to zemljiščem? moramo reči, da večidel z nobeno stvarjo, ker izpahnjene otrebki splavajo po vodi, kosti, preš iz oljarij pa največ gré v ptuje dežele.

Meščani, gorje vam bo, če boste še za naprej tako slabo in kakor mačoha povračevali iz dežele dobivani živež! Vi in kmetovavci se bližate stradežu, sebi in kmetijstvu spodkopujete blagostan! Predramite se, in saj toliko mislite na uboge kmetovavce, da jim priložnost daste, nazaj dobivati, kar vi od vam pritiranega živeža izpahujete in zametujete! Napravljajte pripravne zbiralnice za izpahnjence in dajajte kmetovavcom priložnost, jih porabiti v krepčanje polja. Delajte mešanco (kompost), kakor po drugih mestih; osnovajte fabrike za napravo koščene moke itd. Tako se bode pridobil zaslužek nepremožnim, se bode odpravljala gnjusoba po ulicah in tekoče vode namenjene za vžitek ljudem in živali! Zavest, da si s takim početjem utemeljijo blagor lastni in poljodelstva sploh, jim bode najlepše povračilo za trud in stroške; vrh tega bo pa tudi kmetovavec veselo povračeval stroške s kupovanjem gnojnine. Dr. O.

Različne stvari.

Kako uravnamo naše nove občine ali soseske?

Spisal Podgorski.

(Konec.)

Nove občine moramo tedaj drugače osnovati. V ta namen bi jaz nasvetoval tako-le:

a) Občine naj se naredé dovolj velike in premožne. Zunaj posebnih in nepremagljivih okoliščin, kjer lega in daljava drugače ne dopušča, naj nima nobena občina manj od 4000 (štirih tisoč) duš. Združijo naj se pa v jedno občino take soseske, ki so po legi, po cestah in vodah, po vkupnih zadevah, tudi cerkvenih, in po svoji naravi zvezane in sorodne. Ta sestava občin je po mojem prevažna ne samo, ker krije v sebi njih materialno moč, ampak tudi ima potem za temelj služiti višjim sodnim in političkim osnovam. Zatoraj naj se ona ne prepušča samemu naključju, niti naj se ne daje kantonskim gosposkam v roke; marveč naj jo uredi deželni zbor sam po svojem odboru, ali po posebnih, v ta namen sestavljenih komisijah in zaupnih možeh. Pri tem naj se ne gleda na sedanje okrajne ali kantonske meje, temveč naj se občine sestavijo brez obzira na kantone. Zakaj ti tako niso stanovitni, ter jih bo prihodnja organizacija gotovo spet spreminjala. Bolje je tedaj, pa tudi naravneje, da se kantoni ravna po občinah, ko občine po kantonih.

Al da se pri tej centralizaciji samostojnost dosedanjih katastralskih občin — ktere bi jez imenoval soseske — popolnoma ne zatare, naj se občinski odborniki izberó tako, da bo imela vsaka večja soseska po jednega svojega, ki naj se imenuje s posebnim imenom, na priliko, starašina. Tako bo župan glava občini, starašina pa soseski. Ta bo županove povelja izvrševal, in ob enem na posebne soseskine zadeve pazil.

b) Občinam naj se dá dovoljna izvršilna ob-

last. V ta namen naj imajo pravico, da bodo svoje naredbe skozi vse stopnje izvrševale, to je, da bodo smele dolžnikom, ki svoje dolžnosti proti občini ne izpolnijo, premaklino rubiti, in rubljenino na javni dražbi prodati. Potem, da bodo imele oblast tiste, ki občinskih zapoved ne spoštujejo, kaznovati, in to: z dnarji (globo) do 15 gold. ali z ječo do 3 dni ali z občinskim delom do 8 dni, in v tistih primerih, v kterih kaznenski zakon telesno kazen dopušča, pod tistimi pogoji s šibjem ali palicami do 10 udarcev.

Da se vendar v teh rečeh pri naših, ne vselej dosti izobraženih županih odkloni vsaka zla raba, naj se naredbe, po kterih se ima kdo kaznovati ali komu kaj na dražbi prodati, delajo vselej v zboru župana in dveh odbornikov, ki so vsi trije za naredbo odgovorni; potem naj se držite dve knjigi, jedna za izvrhe, druga za kazni, v katero se ima kazen ali izvrha, potem ime stranke in razlog na kratko vpisati, ter po županu in prisednih dveh odbornikih podpisati. Ako kateri odbornik v kazen ali prodajo ne privoli, naj podpisu dodá, da ni privolil, kar ga odveže od odgovornosti. Ako se kaka kazen ali izvrha v knjigo ne bi vpisala, ali ko bi se kdo iz hudobije obsodil, naj se župan in sokrivi prisedniki kaznijo.

Tako naj izvršuje občina tudi poravnave, ki se pri njej naredijo.

Da bo pa občina imela potrebne organe ali orodje za svoje opravila, naj si drži vsaka svojega pisarja ali tajnika, potem po jednega ali več pandurov, ki smejo oroženi biti.

Nadalje naj bodo občinskim županom žandarji neposredno poslužni; tudi naj jim bo dopuščeno devati svoje kažnjene v ječo okrajne gospóske, kjer jih okrajni ječar prevzame, in redi kakor druge jetnike.

Zunaj tega naj bo vsaki občanec pod kazen vezan, na županov poklic občini za vzdržanje javnega reda in varnosti na pomoč biti.

c) Ker naši ljudje dozdej niso imeli ne vaje ne poduka v občinskih rečeh, naj dá deželni zbor po odboru na deželne stroške izdelati knjigo o občinski upravi, v kateri se razloži po domače vse, kar je občincom in občinskim upravnikom vediti treba.

Potem naj se u občinsko upravo vpelje javnost (očitnost) v najobširnejši meri. Javnost naj bo učiteljica in nadgledovavka občinskega življenja. Zatoraj naj se vsaka občinska seja naprej oznani celi občini, ne samo odbornikom, in sejni dan naj se ustanovi tako, da ljudstvo lahko zraven pojde.

V sejah naj se obravnjuje vselej v jeziku ljudstvu umevnem; v tem jeziku naj bivajo tudi vsi zapisi, dopisi, odpisi, razglasi itd. Zatoraj naj se že v občinski postavi ustanovi, da je opravični jezik v občinah tisti, ki je večini prebivavcov materni. Zakaj brez te ustanove javnost ne pomaga nič, in marsikter pošten in previden odbornik bi v seji moral molčati in dolgi čas prodajati, ker tujega jezika ne bi razumel.

d) Imajo se osnovati okrajne občine (Bezirksgemeinden), ki bodo določevale o zadevah, ki se tičejo več občin jednega okraja ali jedne strani, na priliko, o cestah, mostovih, občekoristnih napravah itd. To je tem potrebneje, ker bi morale drugače kantonske gospóske te opravila prevzeti, pa bi jele kmalo v občinsko autonomijo segati, ter jo spodkopavati.

Posebno pa se ima okrajnim občinam izročiti vodba volitve za deželni zbor. Vsaka taka občina naj bode volitna okolica za jednega ali več deželnih poslancov; njega poglavarstvo pa bi ravnalo volitev. Zakaj dokler se bo vlada po svojih možeh v volitve mešala, ustava ne postane resnica. Kajti ustava ima ta pomen, da se postavodavstvo deli med vlado in narod tako,